

La pèrdua de Cuba vista per la premsa gironina. Dos exemples: “La Lucha” i “Lo Geronés”

XAVIER CARMANIU

É S EVIDENT QUE ELS FETS DE 1898 van marcar la societat espanyola, i, tal com pretenc demostrar al llarg d'aquest article, Girona no en va ser una excepció. Per a això, he escollit dos periòdics: *La Lucha*, un diari monàrquic i conservador, i *Lo Geronés*, el setmanari portaveu del Centre Catalanista de Gerona y sa comarca, una agrupació adscrita a la Unió Catalanista. La tendència divergent de les dues publicacions es pot apreciar resseguint els seus articles, i permet fer-nos una idea, superficial, de les múltiples opinions presents a la societat gironina, i per extensió la catalana.

Abans de continuar, cal advertir que en els paràgrafs que segueixen es presenta un recull d'articles de l'època, que es caracteritza tant per la limitació de l'espai de què dispo (aquesta també és la raó perquè m'hagi centrat en l'any 1898, tot i que la guerra havia esclatat el 1895), com per la subjectivitat de l'autor.

La primera notícia

La primera notícia que trobem als diaris gironins, el gener de 1898, és la valoració que es fa de l'autonomia que el govern del liberal Sagasta havia concedit a Cuba, i del relleu del general Weyler en el comandament de les tropes espanyoles a l'illa.

La Lucha era clarament contrària a l'autonomia perquè la veia com «el prolegómeno de una completa pérdida» ja que malgrat la con-

cessió, l'únic que s'havia aconseguit era que «los enemigos acérrimos de nuestro nombre y nuestro dominio se han apoderado de cuanto huele á mando en la isla (...) mientras la insurrección sigue potente». Finalment es pregunta si «hemos de continuar ahora gastando nuestros hombres y nuestro dinero en defensa de Cuba autónoma como antes lo hacíamos en defensa de Cuba pura y exclusivamente española?»(1).

Un dels articulistes més assidus del diari era Carmón, que escrivia des de Madrid. El seu parer era que «desde que se concedió la autonomía hasta el 24 de diciembre último, hubo tiempo bastante para examinar si convenia admitirla en principio ó rechazarla. Mas suponiendo que así no fuera, desde el 24 de diciembre hasta el 12 de enero, se ha podido completar el exámen; y si hecho con calma, se ve que hay muchos cubanos adversarios del nuevo régimen político vigente en las Antillas, ¿se puede decir, hablando imparcialmente, que lo sucedido es baladí?»; i igual que en l'anterior article, l'autor desitjava que «ahora es cuando nosotros quisiéramos que estuviera en el poder el partido conservador»(2).

L'opinió de *Lo Geronés*, evidentment, era contrària a la dels conservadors de *La Lucha* i criticava la poca paciència que es tenia a esperar resultats «perque la autonomía, encara no implantada encara no s'explica ni's compren ben bé y no es apreciada per tots d'una manera igual, no ha acabat la guerra tot seguit, ja's preten donar per fracassada la probatura y ja's procura un altre procediment per resoldre'l problema»(3).

LA LUCHA

Diario defensor de los intereses provinciales

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN

En la capital, 4'50 pesetas trimestre; fuera de la capital, 5 pesetas trimestre; extranjero 30 pesetas año.

NÚMERO SUELTO 25 CENTIMOS

Anuncios y comunicaciones á precios convencionales.

Año XXXIII

Redacción y Admón.
PLAZA DE SAN FRANCISCO, 6

Gerona, sábado 25 de abril de 1903

Dirección telegráfica

«LUCHA» - GERONA

Núm 7.925

La destrucció del Maine

El 15 de febrer va explotar el Maine, el vaixell de guerra que l'exèrcit dels Estats Units tenia ancorat al port de l'Havana «en acte de bona voluntat». Aquest fet va focalitzar tota l'atenció dels periòdics gironins, i es van deixar de banda les discussions sobre la idoneïtat de l'autonomia.

La *Lucha* del 18 de febrer, sota l'epígraf *Primeras noticias*, va publicar una exhaustiva descripció dels fets, on s'assegurava que els ministres de guerra i marina dels dos països implicats avalaven la tesi d'una explosió a l'interior del vaixell. Tot i això, l'endemà, el diari publicava un article, a tall d'editorial, titulat *Hay Providencia*, on no s'amagava l'alegria que els produïa l'accident tot afirmant que «*La Lucha no pertenece al número de los que se disimulan sus satisfacciones dentro del lago del disimulo (...) decimos y repetimos sin ningún género de disimulo, que la catástrofe del Maine nos ha llenado de relativa satisfacción...*», i fins i tot que «*si cada buque de guerra yankee que llegue á Cuba con las condiciones que llegó el Maine obtuviera igual suerte, llegaríamos al paroxismo del deleite*». Finalment, a l'últim paràgraf, aprofitaven per criticar el govern liberal tot afirmant que «*hay Providencia y porque la hay, en ella confiamos ya que en nuestros gobiernos no vemos el calor patriótico que quisiéramos*» (4).

El 23 de febrer Carmón opinava justament el contrari, dient que «*no seremos nosotros de los que incurran en el defecto lamentable de sentir grande alegría ante la desgracia que acaban de experimentar los Estados Unidos con la voladura de su buque Maine. Cien hombres muertos, y cincuenta millones de reales perdidos, son bastante siniestro para alegrar á las almas pequeñas y, por desgracia, hay muchas en Madrid, donde la noticia de la voladura produjo en los primeros instantes contento general*» (5).

A *Lo Geronés*, després d'una primera descripció de l'incident, es destacava que les tasques de salvament efectuades pels soldats espanyols «...hauria de fer obrir los ulls als qui tant als Estats Units com a Espanya atían als dos pobles pera que's barallin. Aquestos, aquí y allí, son dels que tenen la seguretat de que a n'ells no'ls hi ha d'arribar cap bala».

Al mateix article s'opina sobre la visió internacional del conflicte i la mala política que estava fent Espanya a Cuba perquè «de segur que ningú se podrá creure de bona fé que'ls insurrectes cubans hagin sigut mirats ab simpatía, no pels Estats Units sino per molt pobles civilisats d'Europa, sense que Espanya hagi donat motius per axó, ó si, sense que la política espanyola a Cuba hagi sigut vexatoria, sense que en la governació de les Antilles hagin predominat sobre la justicia'ls interessos de tota mena» (6).

El clima de preguerra

Els comentaris s'anaren diluint tot esperant que els resultats dels informes clarifiquessin les causes de la deflagració. El 28 de març es van conèixer les conclusions de la investigació duta a terme pels Estats Units; i per contra del que s'havia dit en un primer moment, ara s'apuntava com a causa de l'accident una mina, és a dir, una explosió externa. D'aquesta manera les sospites requieien sobre el govern espanyol. Era la definitiva internacionalització del conflicte.

A partir de la lectura dels articles de *La Lucha* publicats posteriorment a l'informe es pot resseguir un creixent clima de preguerra amb els Estats Units. Segons el diari, una de les constants més habituals que justificava la guerra era el tracte arrogant que tenia el govern nord-americà amb Espanya. D'aquesta opinió era Gálvez en

considerar que «*muchos y fundados son los temores de una ruptura con los Estados Unidos, visto el grosero modo de proceder que con nosotros estos tienen y como se burlan del comun sentir de los demás gobiernos europeos*», per tant calia que el país demostrés «*al mundo civilizado que si somos condescendientes y prudentes en aras de la tranquilidad, también preferimos la guerra con honra á la paz con mancilla*» (7).

Un altre dels temes que apareix sovint en els articles és la tasca civilitzadora que Espanya havia fet a Cuba. Per exemple, Tarruella en un article del 22 d'abril descriu l'illa com «*esa hija que encontramos hace cuatro siglos abandonada y desnuda, á la que vestimos con el ropaje de la civilización, y que tanta sangre y lágrimas no cuesta y... las que se verán de la una y de las otras para que no caiga en manos de aquellos que eran canibales cuando nosotros llevábamos la ley de la religión y la antorcha de la civilización*».

Altres autors, com Carmón, auguraven un futur pessimista per a Espanya perquè «*con guerra internacional ó sin ella, nos quedaremos sin Cuba quizá más pronto de lo que muchos se figuran*» (8).

Quan el conflicte va esclatar definitivament, al diari conservador les opinions tenien dues vessants: d'una banda, es feia una crida a la unitat en favor del patriotisme, i de l'altra, es presentava Espanya com a víctima dels Estats Units.

La Lucha pensava que «*ante las circunstancias no hay sagastinos, ni conservadores, ni carlistas, ni republicanos, ni debe haber otra cosa que un pueblo unido por el interés de la Pátria para salvarla y vencer ó morir en la demanda. La Lucha se pone incondicionalmente al lado de los poderes públicos*» (9).

L'actitud dels catalanistes

Els catalanistes de *Lo Geronés* van mantenir una posició molt més distant. Sobre aquest tema hi ha articles de Botet i Sisó, Vinyas i Comas i un articulista que signava amb la lletra Y. i del qual no ha estat possible conèixer la identitat.

El 24 d'abril, en un article titulat *Guerra*, l'historiador Botet i Sisó creia que «sien aquestos favorables ó adversos [els resultats de la guerra], Espanya 'n sortirá perjudicada». I a més preveïa el que passaria uns mesos més tard: «...se revifará la guerra de Cuba, perilla que torni á insurreccionarse Filipines, y 'l nostre exercit y la nostra marina s'hauran de barallar ab un nou enemich, molt més fort y poderós dels que fins fa poch tenia al davant».

Com a portaveu del *Centre Catalanista de Girona y sa comarca*, el setmanari publicava les circulars de la Unió Catalanista. El mes de juny la Unió va publicar un manifest on els catalanistes es desmarcaven del patriotisme espanyol perquè «no han passat los catalans un sigle d'heroichs esforços pera crear una civilisació avansada en aquest cantó d'Espanya á fi de que'ns la llensin en un moment de borraxera en aras d'un fantasma sense realitat, com es aqueix honor nacional que necessita la sanch de las batallas pera satisfacerse», i per contra de diaris com *La Lucha*, demanaven que «vinga la pau, que com més próxima més ventajosa, com més immediata més honrosa per nosaltres» (10).

Tres setmanes després de fer-se públic el manifest, Vinyas i Comas va recollir les impressions que havia generat en determinats àmbits, principalment aquells als «que parlárloshi de la pau es parlárloshi del dimoni; no cal dir donchs com 'ls ha posat el manifest de la «Unió Catalanista»; (...) els *gualdo* y *rojos* de tots els camps han llensat l'anatema sobre 'l sacrilech que s'ha atrevit á parlar de pau y á posar en dupte que En Mac-Kinley té un tropell gros cada vegada que li diuhen que 'l «Terror» ha encés las calderas».

LO GERONÉS

SETMANARI DE AVISOS Y NOTICIES
PORTA-VEU DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

<p>PREU DE SUSCRIPCIÓ</p> <p>Gerona 1 pesseta trimestre Fora 1'25 id. id. Estranger 1'50 id. id.</p> <p>Un número 10 centims</p>	<p>ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ CORT-REAL 7-1."</p>	<p>ANUNCIS Y COMUNICATS Preus convencionals</p> <p>De tots los llibres, follets, etc., que s'emetin a la Redacció, se'n donarà compte en lo Setmanar</p>
<p>Any 5.º</p>	<p>Diumenge 23 de Janer de 1898</p>	<p>Núm. 197</p>

SECCIÓ GENERAL

Los avalots de la Habana

Si en las circunstancias en que se trabaja, los oficiales á que nos hem referido no han pagado para serentat, ó han presionat de tota manera las dadas relaciones, executando actos odiosos e inhumanos en la tranquilidad y de paz, es lo caso de preguntarse qual el estado d'excitacion de los espiritos que se desprenden de estos hechos para que se puedan dar cuenta de ellos. El Gobierno insular apoyarse ab la fuerza armada d'Espa-

favorable á Espanya. Y en quan als Estats Units, que es ara per ara la que més nos interessa saber, basti dir que la esquadra de l'Atlántich d'aquella republica, que'l nostre govern havia conseguit no marxés á estacionarse en lo golf de Méjich porque no sembrés una amenssa d'intervenció activa en la qüestió antillana, ha sortit ja ab rambo á la Flor la.

La regeneració d'Espanya

Al juliol, i poc després de la capitulació de Santiago de Cuba, Botet i Sisó ja veia que «la pau per Espanya no es ja una qüestió de conveniencia, sinó una necessitat», i en previsió de futur comença a recordar que «moltes nacions viuhen sense colonies, moltes nacions n'han perdudes, y son no obstant nacions fortes, potencies de primer ordre. Si les colonies han de comprometre la vida, la existencia de la nació, que's perdin; si Espanya no té medis de fer y de continuar la guerra, que fassi la pau y que se salvi». Segons pensava, un cop assolida la pau «será hora de recullirse, de meditar, d'estudiar quines han sigut les causes de les desgracies d'Espanya (...) á que's deu aquesta separació radical entre la nació y 'ls governs, entre 'ls governants y 'ls governats (...) com si Espanya tota s'hagués convertit en patrimoni dels qui han prés per ofici 'l governarla». Ell mateix, una setmana després, afirmava que «se necessita no solsament gent nova, sinó pensament nou. Se necessita restaurar lo país, tornarli la vida y la energia; rodejar del respecte á que tenen dret á totes les entitats naturals é històriques, y que'l Govern, com á exteriorisació de l'Estat, se fassi cárrech de que no es l'amo de la nació, sino 'l representant d'ella, y que per ella y en benefici d'ella existeix y deu obrar» (11).

La necessitat de regenerar l'Estat era una idea que anava prenent cos en molts àmbits de la societat. Y, el 14 d'agost, es preguntava si «poden realisarla aquells quins compromisos los lligan ab lo sistema de fingiment seguit fins ara, ó quina notorietat depén dels qui arriman les espatlles pera enlayrarlos? De cap manera. S'ha defer foch nou; sinó la regeneració d'Espanya es impossible». Era evident que el desastre colonial era un bon argument per als defensors del regeneracionisme.

El tractat de pau

Un cop els nord-americans van guanyar la guerra i es va conèixer el tractat de pau que signaren els dos països, des de *La Lucha* es va criticar durament perquè consideraven aquesta pau com a «vergonzosa para cuantos amamos á la Patria como la primera de nuestras afeciones. Pedíamos los españoles de buena cepa una paz honrosa, y se nos dá una abdicación humillante que nos obliga á cubrirnos el rostro con las manos y á exclamar agobiados por el dolor ¡adiós integridad! adiós hermosos florones de la Corona de una Reina santa!».

La culpa, segons el diari, era fruit de «la incapacidad de este Gobierno que padecemos, que no ha sabido ponerse á la altura de las circunstancias y

ha procedido como el mas vulgar de los ineptos. Si cada pueblo tiene el gobierno que merece, indudablemente España debe haber degenerado mucho (...) se nos ha derrotado sin vencernos, y vamos á una paz denigrante que subleva el ánimo y mancilla nuestra antigua y bien sentada reputación. Quedamos sin prestigio y arruinados. Esta es la situación. ¡Pobre país!» (12).

Seguint els acords de pau, la independència definitiva de Cuba respecte a l'Estat espanyol es va fer efectiva l'1 de gener de 1899. La pèrdua de les colònies, i sobretot la manera com es desenvoluparen els fets, va marcar la societat espanyola a tots els nivells. Fet que es fa pales, per exemple, amb la gran quantitat d'espai que hi van dedicar les publicacions gironines.

Els fets de 1898 passaren a formar part de l'imaginari col·lectiu marcant, com a mínim, la política espanyola del primer terç del s. XX, i el seu record va ser (és?) molt present en les relacions entre l'Estat i els anomenats nacionalismes perifèrics.

Xavier Carmaniu i Mainadé
és llicenciat en història.

Notes

1. *La Lucha*, 30-01-1898.
2. *Ibid.*, 02-02-1898.
3. *Lo Geronés*, 13-02-1898.
4. *La Lucha*, 19-02-1898.
5. *Ibid.*, 23-02-1898.
6. *Lo Geronés*, 20-02-1898.
7. *La Lucha*, 05-04-1898.
8. *Ibid.*, 27-03-1898.
9. *Ibid.*, 23-04-1898.
10. *Lo Geronés*, 19-06-1898.
11. *Ibid.*, 24-07-1898. La primera cita és del 17-07-1898.
12. *Ibid.*, 20-08-1898.

Bibliografia

- Pere Cornellà Roca, «Girona, 1874-1932. Aproximació a la vida política durant la Restauració» a *Revista de Girona*, núm. 75, 1976, pàg. 13-24.
- Lluís Costa Fernández, *Història de la premsa a la ciutat de Girona*, Col. Monografies de l'IEG, Girona, 1987.
- Joan Puigbert Busquets, *La Girona de la Restauració, 1874-1923*, Quaderns d'Història de Girona, Girona, 1996.
- Hugh Thomas, *Cuba: la lucha por la libertad*, vol. II (1762-1909), Ed. Grijalbo, Barcelona, 1973.